

Подсоха Анна Сергіївна,
кандидат економічних наук, докторант Сумського
національного аграрного університету

Podsokha Anna, Candidate of Science in Economics, Doctoral
Student at Sumy National Agrarian University,
<https://orcid.org/0000-0001-8710-6948>

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**
**IMPLEMENTATION OF FOREIGN EXPERIENCE IN AGRIBUSINESS FOOD SAFETY MANAGEMENT UNDER UKRAINE'S
EUROPEAN INTEGRATION**

Подсоха А. С. Імплементация зарубежного опыта
управління безпе́чністю агропродовольчої продукції в
умовах євроінтеграції України. *Український журнал
прикладної економіки та техніки*.
2025. Том 10. № 3. С. 293 – 298.

Podsokha A. Implementation of foreign experience in
agribusiness food safety management under Ukraine's
European integration. *Ukrainian Journal of Applied
Economics and Technology*.
2025. Volume 10. № 3, pp. 293 – 298.

В умовах повномасштабної агресії та набуття статусу кандидата в члени ЄС, питання управління безпе́чністю агропродовольчої продукції для України набуло статусу стратегічного імперативу та елемента геополітичного позиціонування. Стаття аналізує багатогранний характер цього процесу, розглядаючи гармонізацію стандартів ЄС як ключовий інструмент економічної стійкості, захисту національних інтересів та каталізатор вкрай необхідної внутрішньої модернізації агропромислового комплексу. Дослідження виявляє дворівневу архітектуру європейської системи: базове Загальне харчове законодавство (Регламент ЄС № 178/2002), яке встановлює принципи простежуваності та відповідальності операторів, та амбітну стратегію "Від ферми до виделки" (F2F), що інтегрує безпе́чність із вимогами сталого розвитку. Аналіз досвіду країн Центрально-Східної Європи (Польщі та Литви) надає Україні важливі уроки: польський досвід застерігає від "другої хвилі" харчового шахрайства після досягнення базової санітарної відповідності, тоді як литовська модель пропонує шлях стратегічного позиціонування через активну імплементацию "зеленого" порядку денного. Ключовим внутрішнім викликом визначено "імплементацийний розрив", що виражається у широко розповсюдженому феномені "паперового HACCP". Статистичні дані свідчать про те, що формальне впровадження систем без реального моніторингу є наслідком глибокого дефіциту людського капіталу та застарілої управлінської культури, а не лише відсутності фінансів чи законодавства. Це створює дилему для Держпродспоживслужби: жорсткі санкції загрожують економіці, а поблажливість – дискредитує систему в очах ЄС. Зроблено висновок, що довгостроковий успіх інтеграції залежить від переходу регулятора до більш складної стратегії, яка поєднує принциповий контроль із функціями партнера та наставника. Фінальна мета полягає не лише у технічному дотриманні норм, але й у системних інвестиціях в освіту та формування нової культури проактивного управління ризиками та партнерства між державою і бізнесом, аби гарантувати незворотність процесу євроінтеграції.

Ключові слова: Агропродовольча безпе́чність, євроінтеграція, HACCP, Регламент (ЄС) № 178/2002, "Від ферми до виделки", харчове шахрайство, імплементацийний розрив, Держпродспоживслужба.

In the context of full-scale aggression and Ukraine's gaining candidate status for EU membership, the issue of agri-food safety management has become a strategic imperative and a geopolitical tool for Ukraine. The article analyzes the multifaceted nature of this process, viewing the harmonization of EU standards as a key instrument for economic resilience, the protection of national interests, and a catalyst for the much-needed internal modernization of the agro-industrial complex. The research reveals the dual-level architecture of the European system: the basic General Food Law (EU Regulation No. 178/2002), which establishes the principles of traceability and operator responsibility, and the ambitious "From Farm to Fork" (F2F) strategy, which integrates safety with sustainable development requirements. An analysis of the experience of Central and Eastern European countries (Poland and Lithuania) provides essential lessons for Ukraine: the Polish experience warns against a "second wave" of food fraud after achieving basic sanitary compliance, while the Lithuanian model suggests a path of strategic positioning through the active implementation of the "Green Deal" agenda. The key internal challenge identified is the "implementation gap," as evidenced by the widespread phenomenon of "paper HACCP." Statistical data indicate that the formal implementation of systems without real monitoring stems from a deep-seated deficit in human capital and an outdated management culture, rather than solely a lack of finance or legislation. This creates a dilemma for the State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection (Derzhprodspozhyvsluzhba): harsh sanctions threaten the economy, while leniency discredits the system in the eyes of the EU. It is concluded that the long-term success of integration depends on the regulator's shift to a more complex strategy that combines principled control with the functions of a partner and mentor. The final goal lies not only in the technical adherence to norms but also in systemic investments in education and the formation of a new culture of proactive risk management and partnership between the state and business, to ensure the irreversibility of the European integration process.

Keywords: Agri-food safety, European integration, HACCP, Regulation (EC) No. 178/2002, "From Farm to Fork," food fraud, implementation gap, Derzhprodspozhyvsluzhba.

Вступ

В умовах повномасштабної агресії та на тлі історичного рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, питання управління безпе́чністю агропродовольчої продукції набуває виняткової гостроти та виходить далеко за межі суто технічного регулювання. Для сучасної України гармонізація національних стандартів із нормами ЄС є не просто формальною вимогою на шляху до членства, а багатограним стратегічним імперативом, що безпосередньо впливає на економічну стійкість держави, її позиції на світовій арені та успішність інтеграційних процесів. Аграрний сектор, що історично є одним із стовпів української економіки, сьогодні виконує подвійну функцію: він забезпечує внутрішню продовольчу безпеку в умовах війни та водночас генерує критично важливі експортні надходження.

Розширення можливостей двосторонньої торгівлі, зокрема завдяки автономним торговельним преференціям, наданим Європейською Комісією у 2022 році для підтримки українських виробників, стало потужним інструментом економічної допомоги [1]. Проте цей крок водночас посилив увагу до якості та безпе́чності української продукції. На європейському ринку виникли дискусії та певні наративи, що представляли збільшення імпорту з України як потенційну загрозу для місцевих фермерів та продовольчої стабільності ЄС. У цьому контексті здатність України беззаперечно довести відповідність своєї продукції найвищим світовим стандартам перетворюється на ключовий інструмент захисту національних економічних інтересів. Наявність дієвих систем управління безпе́чністю, підтверджених міжнародно визнаними стандартами, та акредитованих лабораторій, що працюють за вимогами.

ISO/IEC17025, стає головним аргументом проти будь-яких протекціоністських заходів, замаскованих під турботу про споживача [2].

Таким чином, імплементація європейського досвіду перестає бути лише питанням доступу до ринку. Вона стає елементом геополітичного позиціонування. Демонструючи здатність інтегруватися у складну та жорстко регульовану систему безпечності харчових продуктів ЄС, Україна підтверджує свою інституційну спроможність та відданість європейським цінностям. Це не лише зміцнює її переговорні позиції, але й вбудовує український агросектор у європейські економічні та безпекові структури, роблячи процес євроінтеграції більш стійким та незворотним. Водночас зовнішній тиск, спрямований на дотримання стандартів ЄС, виступає каталізатором для вкрай необхідної внутрішньої модернізації. Він змушує вирішувати хронічні проблеми, пов'язані з низьким рівнем дотримання норм на внутрішньому ринку, та стимулює перехід від застарілих моделей державного контролю до сучасних, ризик-орієнтованих підходів. Цей процес сприяє підвищенню рівня захисту здоров'я українських споживачів, зміцненню довіри до вітчизняних виробників та формуванню більш конкурентного та інноваційного бізнес-середовища, що принесе дивіденди далеко за межами експортних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Через посилення євроінтеграційних процесів і підвищення вимог до якості, українська наука почала приділяти ключову увагу міжнародному досвіду в управлінні безпечністю агропродовольчого сектору. Аналіз останніх робіт свідчить про активний пошук теоретичних засад та практичних інструментів для гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами.

Фундаментальні праці Саблука П. [3], Крилова Д. В. [4] та інших заклали основи розуміння продовольчої безпеки як стратегічної державної проблеми. Значна частина публікацій (зокрема, Горлачука М.А. [5]; Прунцевої Г. О. [6]; Кордзая Н. Р. [7]) зосереджена на вивченні та адаптації міжнародного досвіду управління якістю та безпечністю харчової продукції, що створює теоретичну базу для вибору найбільш ефективних моделей. Слива Ю.В. [8], Мельник С. Р. та співавтори [9, 10] детально досліджують сучасні концепції управління та наукові основи для впровадження міжнародних стандартів, зокрема систем, подібних до НАССР. Особлива увага приділяється викликам євроінтеграції, що вимагають не лише технічного впровадження стандартів, а й глибокої організаційної та інституційної перебудови. Таким чином, проаналізовані дослідження підтверджують актуальність обраної теми, створюють міцну теоретичну базу та окреслюють основні напрями, за якими має відбуватися імплементація зарубіжного досвіду управління безпечністю агропродовольчої продукції в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Формулювання цілей статті

Метою статті є комплексний аналіз імплементації європейського досвіду управління безпечністю агропродовольчої продукції в Україні. Дослідження має на меті визначити стратегічне значення цієї гармонізації в умовах війни та євроінтеграції, виявити основні інституційні, регуляторні та культурні виклики (зокрема, феномен "паперового НАССР"), а також сформулювати рекомендації щодо ефективного подолання "імплементаційного розриву" для забезпечення стійкої інтеграції українського агросектору у європейські продовольчі структури.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасне розуміння управління безпечністю харчових продуктів є результатом тривалої еволюції наукової думки та міжнародної співпраці, що ознаменувала собою фундаментальний зсув парадигми. Цей перехід відбувся від реактивної моделі, що базувалася на інспектуванні та тестуванні кінцевого продукту, до проактивної, науково обґрунтованої та превентивної системи, ядром якої є аналіз ризиків. Основоположний внесок у цю трансформацію зробили міжнародні організації та наукові інституції, які сформулювали ключові принципи та методології.

Центральне місце в сучасній системі посідає концепція Аналізу небезпечних чинників та критичних контрольних точок (НАССР). Ця система, що базується на семи основних принципах, від аналізу небезпек до розробки процедур верифікації, являє собою науково обґрунтовану методологію превентивного контролю, яка дозволяє ідентифікувати, оцінювати та контролювати ризики на всіх етапах виробництва [11].

Вагомий внесок у розробку та глобальне поширення цих стандартів зробила Комісія Кодекс Аліментаріус [12], створена спільно Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO) та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (WHO). Вона функціонує як ключовий міжнародний форум, де науковці, технічні експерти та представники регуляторних органів з усього світу співпрацюють для розробки міжнародних стандартів, настанов та кодексів практики, які слугують еталоном для національного законодавства та сприяють чесній торгівлі.

На європейському рівні інституційним втіленням науково-орієнтованого підходу стало Європейське агентство з безпеки харчових продуктів (EFSA), засноване Регламентом (ЄС) № 178/2002. Внесок науковців та дослідників EFSA полягає у наданні незалежних наукових консультацій та оцінок ризиків, які є фундаментом для всього харчового законодавства ЄС, від встановлення допустимих рівнів пестицидів до схвалення нових харчових добавок. Це забезпечує відокремлення наукової оцінки ризиків від політичного управління ними, що є наріжним каменем європейської системи. В Україні зобов'язання щодо імплементації цих підходів закріплено на законодавчому рівні, зокрема Законом «Про основні принципи та вимоги до безпечності харчових продуктів» [13], який вимагає від операторів ринку впровадження процедур, заснованих на принципах НАССР.

Цей науковий розвиток знаменує собою не просто технічне вдосконалення, а філософський зсув від "контролю" до "управління" безпечністю. Замість того, щоб покладатися на інспекторів, які виявляють невідповідності наприкінці виробничого ланцюга, нова система покладає первинну відповідальність за безпечність на самого виробника на кожному етапі процесу. Це вимагає від українських підприємств не лише закупівлі нового обладнання, а й формування нової корпоративної культури та підготовки фахівців, здатних мислити категоріями проактивного управління ризиками. Водночас, універсальна вимога щодо впровадження НАССР для всіх операторів ринку, від великих агрохолдингів до малих закладів громадського харчування, створює серйозний виклик. Існує ризик виникнення "імплементаційного розриву", коли малі підприємства через брак ресурсів та компетенцій вдаються до формального, "паперового" впровадження системи, що створює ілюзію безпеки, але не забезпечує її на практиці [14].

Система управління безпечністю агропродовольчої продукції Європейського Союзу є складною, багаторівневою конструкцією, що базується на двох основних стовпах. Перший – це фундаментальне законодавство, яке встановлює базові принципи та правила. Другий – це амбітна політична стратегія, яка розширює поняття безпечності, інтегруючи його в ширший контекст сталого розвитку, охорони довкілля та здоров'я населення. Розуміння цієї дворівневої архітектури є ключовим для України, оскільки її інтеграційні зусилля мають відповідати не лише чинним нормам, а й стратегічному вектору розвитку ЄС.

Фундаментальним правовим актом, що становить основу всієї системи, є Регламент (ЄС) № 178/2002 [15], відомий як Загальне харчове законодавство (General Food Law). Цей документ заклав низку непорушних принципів, які докорінно змінили підходи до регулювання в ЄС. По-перше, він утвердив комплексний підхід "від ферми до виделки", що охоплює всі етапи виробництва та дистрибуції харчових продуктів і кормів. По-друге, центральним елементом системи став аналіз ризиків, який передбачає науково обґрунтовану оцінку, управління та комунікацію щодо ризиків. По-третє, регламент чітко встановив первинну юридичну відповідальність операторів ринку за безпечність продукції, яку вони виробляють та реалізують. По-четверте, було запроваджено обов'язкову вимогу щодо простежуваності, яка зобов'язує підприємства ідентифікувати своїх постачальників та покупців (принцип "крок назад – крок вперед"), що дозволяє швидко та ефективно відкликати небезпечну продукцію з ринку. Нарешті, цим регламентом було створено незалежний науковий орган – Європейське агентство з безпеки харчових продуктів (EFSA), що надає наукові консультації для законодавців.

Другим стовпом європейської архітектури є стратегія "Від ферми до виделки" (From Farm to Fork, F2F), яка є серцевиною Європейського зеленого курсу (European Green Deal) [16]. Ця стратегія знаменує собою еволюційний стрибок від поняття "безпечний продукт" до поняття "стала продовольча система". Вона визнає нерозривний зв'язок між здоров'ям людей, станом екосистем та добробутом тварин. Стратегія F2F ставить перед агропродовольчим сектором ЄС амбітні цілі: суттєве скорочення використання пестицидів та протимікробних препаратів, зменшення надлишкового застосування добрив, збільшення частки органічного землеробства, покращення добробуту тварин та боротьба з харчовими відходами. Таким чином, F2F перетворює харчову політику на інструмент для досягнення кліматичної нейтральності та збереження біорізноманіття.

Для України ця дворівнева структура створює значний виклик, оскільки країна фактично намагається влучити в рухому ціль. Гармонізація законодавства, розпочата в рамках Угоди про асоціацію, була зосереджена переважно на імplementації фундаментальних норм Загального харчового законодавства. Однак сьогодні для повноцінної інтеграції та довгострокової конкурентоспроможності на ринку ЄС простого дотримання базових вимог безпечності вже недостатньо. Українські виробники повинні готуватися до відповідності новим, більш жорстким екологічним та етичним стандартам, які диктує "зелений" порядок денний [17]. Це створює "подвійне навантаження": необхідність наздоганяти ЄС у впровадженні базових систем управління безпечністю і водночас адаптуватися до передових вимог сталого розвитку. Цей перехід вимагає значних інвестицій та структурних змін в умовах війни, що ставить український агросектор у значно складніші умови порівняно з європейськими колегами, які проходили цю трансформацію поступово, в умовах миру та за значної фінансової підтримки Спільної аграрної політики ЄС.

Аналіз шляху, який пройшли країни Центрально-Східної Європи під час вступу до ЄС, надає Україні безцінні уроки щодо викликів та стратегій адаптації. Досвід Польщі та Литви, двох країн зі спільним пострадянським минулим, але дещо різними траєкторіями розвитку, є особливо показовим. Він демонструє, що успішна гармонізація законодавства є лише першим кроком, за яким постають нові, більш складні завдання, пов'язані з культурою виробництва та стратегічним позиціонуванням на єдиному ринку.

Польща, як одна з найбільших аграрних держав регіону, здійснила масштабну роботу з перебудови своєї системи контролю перед вступом до ЄС. Було повністю оновлено законодавчу базу відповідно до вимог європейського acquis, зокрема Регламенту 178/2002, та створено нові інституції, такі як Інспекція якості сільськогосподарської та харчової продукції (IHARS), відповідальні за контроль на всіх етапах. Цей процес дозволив польським виробникам вийти на ринок ЄС і стати на ньому вагомими гравцями. Однак дослідження пост-інтеграційного періоду виявили тривожну тенденцію. Хоча рівень безпечності харчових продуктів з точки зору санітарних та гігієнічних норм значно покращився, і це перестало бути головною турботою споживачів, натомість загострилася проблема економічної доброчесності [18]. Зросла кількість випадків фальсифікації продукції та зниження її якості з метою здешевлення. Цей феномен, що отримав назву "другої хвилі" харчового шахрайства, став настільки серйозним, що змусив ЄС створити додаткову систему Адміністративної допомоги та співробітництва (AAC) для боротьби саме з економічними злочинами, яка доповнила вже існуючу Систему швидкого оповіщення про харчові продукти та корми (RASFF). Досвід Польщі є важливим застереженням: досягнення технічної та санітарної відповідності не гарантує автоматичного формування культури якості та доброчесності.

На відміну від Польщі, досвід Литви демонструє більш стратегічний підхід до інтеграції, орієнтований не лише на виконання вимог, а й на використання можливостей, що надає ЄС, для побудови стійкої та resilient аграрної моделі. Литовська стратегія, розроблена в рамках Спільної аграрної політики (CAP) та Європейського зеленого курсу, робить акцент на сталому розвитку агропродовольчого сектору. Значна увага приділяється створенню суспільних благ, таких як зменшення забруднення води та ґрунтів, підтримка органічного землеробства та збереження біорізноманіття. Литовські дослідники активно аналізують економічну стійкість різних моделей фермерства, намагаючись визначити, які з них будуть найбільш життєздатними в умовах майбутніх кліматичних та економічних викликів [19]. Такий підхід свідчить про перехід від реактивної гармонізації (виконання мінімально необхідних вимог для вступу) до стратегічного позиціонування (використання інструментів ЄС для побудови конкурентоспроможного та сталого сектору на довгострокову перспективу). Проведений аналіз шляху, який пройшли країни Центрально-Східної Європи, дозволяє систематизувати ключові виклики та стратегічні уроки інтеграції (табл. 1).

Для України порівняння цих двох шляхів дає два ключові висновки. По-перше, польський досвід вказує на існування "двох обличчів відповідності": санітарної безпечності та економічної доброчесності. Українські регуляторні органи, зокрема Держпродспоживслужба, мають розвивати компетенції не лише в галузі мікробіології та токсикології, а й у сфері розслідування складних схем економічного шахрайства. По-друге, литовська модель пропонує більш прогресивний шлях. Замість того, щоб розглядати євроінтеграцію як обтяжливий список вимог, Україна може використати цей процес як унікальну можливість для розробки довгострокової національної стратегії для свого агросектору, яка б враховувала глобальні тренди сталого розвитку та кліматичної стійкості.

Процес імplementації європейських стандартів безпечності харчових продуктів в Україні характеризується значним прогресом на законодавчому рівні, проте водночас стикається з глибокими системними викликами, що створюють суттєвий "імplementаційний розрив" між формально ухваленими нормами та реальною практикою на підприємствах. Аналіз цього розриву є критично важливим для розуміння перешкод на шляху до повноцінної інтеграції українського агропродовольчого сектору до європейського ринку.

На законодавчому фронті Україна досягла значних успіхів. Були ухвалені ключові рамкові закони, зокрема "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" [21] та "Про державний контроль за

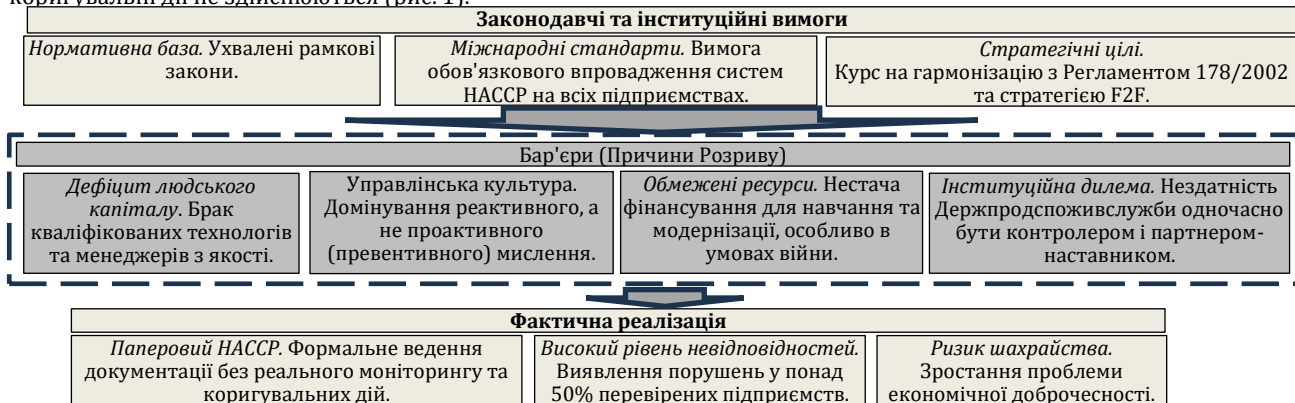
дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин" [22], які заклали правову основу для переходу на європейську модель регулювання. Ці закони запровадили поетапне обов'язкове впровадження систем управління безпечністю, заснованих на принципах НАССР, для всіх операторів ринку, від боєнь та молокозаводів до малих виробників. Функції головного контролюючого органу було покладено на Державну службу України з питань безпеності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба), яка отримала повноваження проводити аудити та застосовувати санкції до порушників. Загальний прогрес у виконанні Угоди про асоціації з ЄС свідчить про послідовну роботу в цьому напрямку.

Таблиця 1. Ключові аспекти імплементації досвіду ЄС в Україні

Аспект	Регуляторна основа ЄС	Виклики для України	Уроки країн ЄС
I. Фундаментальний рівень безпеності	Регламент (ЄС) № 178/2002 (Загальне харчове законодавство): Принцип "від ферми до виделки", НАССР, простежуваність, первинна відповідальність оператора.	"Імплементаційний розрив" та "Паперовий НАССР": Формальне впровадження систем через брак компетенцій та управлінської культури.	Польща: Швидке досягнення санітарної відповідності, але загострення проблеми економічної доброчесності (харчове шахрайство) у постінтеграційний період.
II. Стратегічний рівень	Стратегія "Від ферми до виделки" (F2F): Інтеграція безпеності зі сталим розвитком, кліматичною нейтральністю, біорізноманіттям та добробутом тварин.	"Подвійне навантаження": Необхідність одночасно наздоганяти ЄС у базових нормах (НАССР) та адаптуватися до жорстких "зелених" вимог (F2F).	Литва: Стратегічний підхід, орієнтований на сталий розвиток та використання інструментів ЄС (САП) для побудови конкуренто-спроможної "зеленої" моделі.
III. Інституційний контроль та реагування	Незалежний науковий орган EFSA (оцінка ризиків) та системи швидкого оповіщення (RASFF, AAC для шахрайства).	Дилема Держпродспоживслужби: Ризик економічного колапсу через масове застосування санкцій проти підприємств з низьким рівнем відповідності.	Необхідність розвитку компетенцій Держпродспоживслужби у сфері розслідування економічних злочинів, а не лише санітарного контролю.

Джерело: розроблено автором за [16, 17, 18].

Однак дані перевірок та аналіз практичної діяльності підприємств мають менш оптимістичну картину. Статистика свідчить про надзвичайно високий рівень недотримання встановлених норм. Наприклад, за даними 2018 року, порушення були виявлені у 58% перевірених операторів ринку, що вказує на системний характер проблеми [22]. Глибший аналіз виявляє типові помилки при впровадженні НАССР, які свідчать не стільки про злий умисел, скільки про фундаментальні проблеми. До них належать брак компетентного персоналу, здатного провести якісний аналіз ризиків; недостатня залученість та підтримка з боку вищого керівництва підприємств; використання узагальнених, шаблонних схем, які не відображають реальних виробничих процесів; і, як наслідок, формальний підхід, коли система існує лише у вигляді папки з документами ("паперовий НАССР"), а моніторинг, ведення записів та коригувальні дії не здійснюються (рис. 1).

Рис. 1 Імплементаційний розрив безпеності агропродовольчої продукції. *Джерело: створено автором.*

Цей феномен "паперового НАССР" є симптомом глибокої невідповідності між вимогами сучасної наукомісткої системи управління та наявним людським капіталом і домінуючою бізнес-культурою.

Система НАССР вимагає аналітичного мислення та превентивного підходу, які неможливо запровадити простим наказом чи законом. Це вказує на те, що головним бар'єром є не відсутність законодавства чи фінансів, а дефіцит знань, навичок та управлінської культури. У цій ситуації Держпродспоживслужба опиняється перед складною дилемою. З одного боку, жорстке застосування санкцій, включно із зупиненням роботи потужностей, до більш ніж половини підприємств галузі може мати катастрофічні економічні наслідки, особливо в умовах війни. З іншого боку, поблажливе ставлення до порушень підриває довіру до системи, ставить під загрозу здоров'я споживачів та дискредитує Україну в очах європейських партнерів. Очевидно, що вихід із цієї ситуації вимагає від регулятора переходу до більш складної стратегії, яка б поєднувала принциповий контроль із функціями партнера та наставника, пропонуючи бізнесу, особливо малому та середньому, методичну допомогу, навчання та підтримку для подолання цього складного трансформаційного періоду.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Імплементація зарубіжного досвіду управління безпечністю агропродовольчої продукції для України в умовах євроінтеграції є завданням, що за своєю складністю та стратегічним значенням виходить далеко за межі простої адаптації законодавства. Це багатовимірний процес, який є водночас інструментом економічного виживання під час війни, ключовим елементом геополітичного позиціонування та каталізатором глибокої внутрішньої модернізації всього агропромислового комплексу. Аналіз європейської регуляторної архітектури та досвіду країн-попередниць дозволяє сформулювати низку стратегічних висновків. По-перше, Україна інтегрується в систему, що динамічно розвивається. Перехід ЄС від базових вимог безпеності, закладених у Регламенті 178/2002, до комплексного бачення сталості продовольчої системи в рамках стратегії "Від ферми до виделки" означає, що українські виробники мають орієнтуватися на "рухомих ціль", одночасно впроваджуючи фундаментальні норми та готуючись до майбутніх екологічних і соціальних стандартів. По-друге, досвід Польщі слугує важливим застереженням: досягнення санітарної відповідності не вирішує проблеми економічної доброчесності. Україні необхідно проактивно

розбудувати інституційну спроможність для боротьби з харчовим шахрайством, що вимагає від регулятора компетенцій не лише у сфері гігієни, а й у галузі розслідувань. На протипагу цьому, литовська модель демонструє переваги стратегічного позиціонування над реактивною гармонізацією, заклинаючи українських політиків використовувати процес інтеграції як можливість для побудови стійкої та конкурентоспроможної аграрної моделі майбутнього. Однак найголовніший виклик лежить у внутрішній площині. Широко розповсюджений феномен "паперового НАССР" свідчить про глибокий розрив між ухваленими законами та реальною практикою, корінь якого – у дефіциті людського капіталу та застарілій управлінській культурі. Тому довгостроковий успіх залежить не стільки від посилення санкцій, скільки від масштабних та системних інвестицій в освіту, професійну підготовку технологів та менеджерів з якості, а також у формування нової культури партнерства між державою та бізнесом, об'єднаних спільною метою – гарантувати безпечність та якість продукції на всьому шляху від українського лану до столу європейського та вітчизняного споживача.

Література

1. Євроінтеграція агросектору: що зробити, аби посилити переговорні позиції? Аналітична записка. Центр економічної стратегії. 2024. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/%D1%94vointegracziya-agrosektoru.-shho-zrobiti-abi-posiliti-peregovorni-poziczi%D1%97.pdf>.
2. Євроінтеграція українського агросектору: комунікаційні повідомлення. Центр аналізу політики "Зміст". 2024. URL: <https://www.rcci.rivne.com/wp-content/uploads/2024/11/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B2-%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BA%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D1%83.pdf/>.
3. Саблук П., Білорус О., Власов В. Продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 3-7.
4. Крилов Д. В. Продовольча безпека: теоретико-методологічні основи та місце в системі національної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-09>.
5. Горлачук М.А. Агропродовольчий ринок в умовах глобалізації: світовий досвід регулювання та інфраструктурно-інституційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. №5-6. С. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2019.5-6.6>.
6. Прунцева Г.О. Світовий досвід функціонування організаційно-економічного механізму продовольчої безпеки. *Інноваційна економіка*. 2021. №5-6. С. 13-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2021_5-6_3.
7. Кордзая Н.Р. Міжнародний досвід управління якістю та безпечністю харчової продукції. *Економічний простір*. 2020. №156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-7>.
8. Slyva Yu. Scientific basis of the concept of food safety management according to the requirements of international standards. *Commodity Bulletin*. 2021. №14(1). P. 95-105. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-10>.
9. Мельник С.Р., Мельник Ю.Р., Дзінзяк Б.О., Оробчук О.М. Сучасні концепції управління якістю та безпечністю харчових продуктів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Технічні науки*. 2022. № 32. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1221-2022-32-12>.
10. Мельник Л., Кепко В., Ніконенко О. Зарубіжний досвід забезпечення продовольчої безпеки країни – виклики для України. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2024. Випуск 1-2. С. 45-54. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2024.01-02.045>.
11. Шуляк Т. Запровадження стандартів контролю якості НАССР в Україні. 2024. URL: <https://pravo.ua/zaprovadzhenia-standartiv-kontroliu-ikosti-haccp-v-ukraini/>.
12. Codex Alimentarius. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/pl/#c453333>.
13. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
14. Литвиненко Т. Типові помилки, що виникають під час впровадження системи НАССР. Онлайн-консультант фахівця з якості, ТОВ «ОНЛАЙН МЕДІА». 2024. URL: <https://qualityexpert.com.ua/articles/669567-typovi-pomylyky-shcho-vynykayut-pid-chas-vprovadzheniya-sistemy-nassr>.
15. Про встановлення загальних принципів і вимог харчового права, створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів: Регламент європейського парламенту і ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#Text.
16. Стратегія «Від ферми до виделки» заради справедливої, здорової та екологічно дружньої продовольчої системи. Європейська комісія. 2020. URL: https://organicinfo.eu/wp-content/uploads/2021/05/EU-Farm-to-Fork-Strategy-UA_fin.pdf.
17. Басиста Я. Європейський зелений курс у сільськогосподарському секторі України. Виклики і можливості. ГО «Український центр європейської політики» (УЦЕП). 2025. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/doslidzhennya-yezk_i_agroprodsektoru_ukrayiny.pdf.
18. Kowalczyk S. Safety and Quality of Food on the Polish Market after European Union Accession. *AgEcon Search. Annals PAAAE*. 2019. Vol. XXI. № 4. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.302834>.
19. Novikova A., Zemaitiene R., Marks-Bielska R., Bielski S. Assessment of the Environmental Public Goods of the Organic Farming System: A Lithuanian Case Study. *Agriculture*. 2024. № 14(3). P. 362. DOI: <https://doi.org/10.3390/agriculture14030362>.
20. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
21. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України № 2042-VIII від 18.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.
22. Більшість українських виробників харчів порушують норми безпеки. Укрінформ. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2546484-bilsist-ukrainskih-virobnikiv-harciv-porusuut-normi-bezpeki.html>.

References

1. Yevrointehratsiia ahrosektoru: scho zrobyty, aby posylyty perehovorni pozystsi? Analychna zapyska. Tsentr ekonomichnoi stratehii. (2024). [European integration of the agricultural sector: what to do to strengthen negotiating positions? Analytical note. Center for Economic Strategy.]. Available at: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/%D1%94vointegracziya-agrosektoru.-shho-zrobiti-abi-posiliti-peregovorni-poziczi%D1%97.pdf>.
2. Yevrointehratsiia ukrains'koho ahrosektoru: komunikatsijni povidomlennia. Tsentr analizu polityky "Zmist". (2024). [European integration of the Ukrainian agricultural sector: communication messages. Center for Policy Analysis "Zmist"]. Available at: <https://www.rcci.rivne.com/wp-content/uploads/2024/11/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B2-%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BA%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D1%83.pdf/>.
3. Sabluk, P., Bilorus, O., Vlasov, V. (2017). «Food security of Ukraine». *Ekonomika APK*. № 10. pp. 3-7.
4. Krylov, D.V. (2024). «Food security: theoretical and methodological foundations and place in the system of national security». *Problemy suchasnykh transformatsij. Serii: ekonomika ta upravlinnia*. №11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-09>.

5. Horlachuk, M.A. (2019). «The agricultural food market in the context of globalization: world experience of regulation and infrastructure and institutional development». *Innovatsijna ekonomika*. №5-6. pp. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2019.5-6.6>.
6. Pruntseva, H.O. (2021). «World experience of the functioning of the organizational and economic mechanism of food security». *Innovatsijna ekonomika*. №5-6. pp. 13-21. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2021_5-6_3.
7. Kordzaia, N.R. (2020). «International experience in the management of quality and safety of food products». *Ekonomichnyj prostir*. №156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-7>.
8. Slyva, Yu. (2021). «Scientific basis of the concept of food safety management according to the requirements of international standards». *Commodity Bulletin*. №14(1). pp. 95-105. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-10>.
9. Mel'nyk, S.R., Mel'nyk, Yu.R., Dziniak, B.O., Orobchuk, O.M. (2022). «Modern concepts of food quality and safety management». *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnogo universytetu. Tekhnichni nauky*. № 32. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1221-2022-32-12>.
10. Mel'nyk, L., Kepko, V., Nikonenko, O. (2024). «Foreign experience in ensuring the country's food security - challenges for Ukraine». *Instytut bukhhalters'koho obliku, kontrol' ta analiz v umovakh hlobalizatsii*. Issue 1-2. pp. 45-54. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2024.01-02.045>.
11. Shuliak, T. (2024). Zaprovdzhennia standartiv kontroliu iakosti HACCP v Ukraini. [Introduction of HACCP quality control standards in Ukraine]. Available at: <https://pravo.ua/zaprovdzhennia-standativ-kontroliu-iakosti-haccp-v-ukraini/>.
12. Codex Alimentarius. Available at: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/pl/#c453333>.
13. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do bezpechnosti ta iakosti kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy. (1997). [On the basic principles and requirements for the safety and quality of food products: Law of Ukraine No. 771/97-BP]. № 771/97-VR dated December 23, 1997. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
14. Lytvynenko, T. (2024). Typovi pomylky, scho vynykaiut' pid chas vprovadzhennia systemy NASSR. Onlajn-konsul'tant fakhivtsia z iakosti, TOV «ONLAIN MEDIA». [Typical errors that occur during the implementation of the HACCP system. Online consultant of a quality specialist, LLC "ONLINE MEDIA"]. Available at: <https://qualityexpert.com.ua/articles/669567-typovi-pomylyky-shcho-vynykayut-pid-chas-vprovadzhennya-systemy-nassr>.
15. Pro vstanovlennia zahal'nykh pryntsyypiv i vymoh kharchovoho prava, stvorennia Yevropejs'koho orhanu z bezpechnosti kharchovykh produktiv ta vstanovlennia protsedur u pytanniakh, pov'iazanykh iz bezpechnistiu kharchovykh produktiv: Rehlament ievropejs'koho parlamentu i rady (YeS). (2002). [On establishing the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety: Regulation (EC)]. № 178/2002 dated 28 January 2002. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#Text.
16. Stratehiia «Vid fermy do vydelky» zarady spravedyvoi, zdorovoi ta ekolohichno druzhn'oi prodovol'choi systemy. Yevropejs'ka komisiiia. (2020). [Farm to Fork Strategy for a Fair, Healthy and Sustainable Food System. European Commission]. Available at: https://organicinfo.eu/wp-content/uploads/2021/05/EU-Farm-to-Fork-Strategy-UA_fin.pdf.
17. Basysta, Ya. (2025). Yevropejs'kyj zelenyj kurs u sil'skohospodars'komu sektori Ukrainy. Vyklyky i mozhyvosti. HO «Ukrains'kyj tsentr ievropejs'koi polityky» (UTsYeP). [The European Green Deal in the Agricultural Sector of Ukraine. Challenges and Opportunities. NGO "Ukrainian Center for European Policy" (UCEP)]. Available at: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/doslidzhennya-yezki-agroprodsektoru_ukrayiny.pdf.
18. Kowalczyk, S. (2019). «Safety and Quality of Food on the Polish Market after European Union Accession». *AgEcon Search. Annals PAAAE*. Vol. XXI. № 4. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.302834>.
19. Novikova, A., Zemaitiene, R., Marks-Bielska, R., Bielski, S. (2024). «Assessment of the Environmental Public Goods of the Organic Farming System: A Lithuanian Case Study». *Agriculture*. № 14(3). pp. 362. DOI: <https://doi.org/10.3390/agriculture14030362>.
20. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do bezpechnosti ta iakosti kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy. (1997). [On the basic principles and requirements for the safety and quality of food products: Law of Ukraine]. № 771/97-VR dated December 23, 1997. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
21. Pro derzhavnyj kontrol' za dotrymanniam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, zdorov'ia ta blahopoluchchia tvaryn: Zakon Ukrainy. (2017). [On state control over compliance with legislation on food products, feed, animal by-products, animal health and welfare: Law of Ukraine]. № 2042-VIII dated May 18, 2017. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.
22. Bil'shist' ukrains'kykh vyrobnykiv kharchiv porushuiut' normy bezpeky. Ukrinform. (2018). [Most Ukrainian food producers violate safety standards. Ukrinform]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2546484-bilsist-ukrainskih-virobnikiv-harciv-porusuut-normi-bezpeki.html>.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2025 р.